

СРПСКИ СИОН

Год. XI

Број 16

НЕДЕЉНИ ЛИСТ ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЕТНЕ И АВТОНОМНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ МИТРОПОЛИЈЕ КАРЛОВАЧКЕ

ВЛАСНИК

Њ. Светост Српски Патријарх Георгије

УРЕДНИК

Протопрезвитер Јован Јеремић

У Ср. Карловцима У недељу 22. априла 1901

ЗВАНИЧНИ ДЕО.

Његова Светост, православни Архиепископ Карловачки, Митрополит и Патријарх српски, Георгије Бранковић, благоизволео је управитеља манастира Бешенова јеромонаха Нестора Обшића одликовати црвеним појасом.

НЕЗВАНИЧНИ ДЕО.

Студије и критика на психофизички монизам.

Докторска дисертација Дра Бошка Петровића.
(Наставак.)

У том примеру имадемо јасно замењивање узрока са учином, узрока кретања са самим кретањем. И сам Рил приписује вољи самосталну иницијативу, када каже: када воља једно кретање започне. Ако воља имаде ту способност, да својом рођеном иницијативом може једно кретање да започне, то онда воља ради самостално и неовисно од икакве друге чињенице и та самосталност, као активан елемент, јесте оно својство воље, које њу карактерише као самосталну чињеницу, која самостално покреће. Тиме воља добија особито обележје активности и самосталности, којим својством се она од самог учина, овде од кретања, потпуно разли-

кује. Када кажемо, да воља својом активношћу даје иницијативу за једно дело то ова иницијатива, која је овде одлука воље, претходи активизирању смера. Тек после одлуке воље, да нешто изведе, активизира се нерв, да одлуку изврши. Иницијатива воље се пре инервације дешава и ако се то можда не би дало „емпирички“ констатовати, оно је логична неопходност. Из овога следи, да је воља узрок кретања, која према својим циљевима и намерама одлучује а као таква, да је воља у свом бићу различита од церебралне инервације и кроз њу изведених механичких кретања, која вољи следе.

Овим примером ево доказујемо, да паралелисте замењују вољу као узрока — покретача са механичким извршивањем истог. Узрок овог замењивања два сасвим разна појма лежи у механичком схваћању закона енергије и узрока кретања, против чега говори ево наш доказ о вољи, као сасвим разном појаву од ових чињеница. То је уједно аргуменат против идентитета психичких појава као унутарњих са физиолошким, као спољашњим појавима.

Исто тако говоре против теорије иден-

титета ова два разна појава и остали психички појави, као што су чулни надражаји и чулно опажање у опште. По излагању теорије идентитета садржај нашег чулног опажања били би пуки снимци физиолошких процеса у нервима чула и мозга. Само тако би ти процеси били и споља и изнутра посматрани један и исти појав. Против овог говори искуство, да наша чула имају сасма одређен садржај и тај садржај није снимак процеса нашег мозга, већ садржај нашег чулног опажања јесу слике ствари ван нас, које су истина проузроковале извесне физиолошке процесе, али су различите од ових. Када ја н. пр. посматрам једну уметничку слику, то садржај тог опажања не сачињавају физикални и хемијски процеси у оку и мозгу, које је слика тамо проузроковала, већ представа једне слике ван мене. На тој слици ја сасвим јасно разликујем разне боје и извештан израз који те боје означавају. Разликујем шта више некоја иза боја сакривена квалитативна својства те слике, која су својства сасвим нешто други и од својстава једне друге слике, коју је истим бојама радио исти уметник. Така квалитативна својства, која ја опажа на на једној слици, не могу никако идентифицирати са чулним, спољашњим својствима те слике, која су својства у бојама изражена, још мање смем исти замењивати са оним процесима у оку и мозгу, које су боје проузроковале. То би било безразложно изједначавање свију појава са једном апсолутном материјом, ван које ничега нема, а то би била најгрубља форма материјализма. Дотле воде крајне конзеквенције идентитета.

Теорија идентитета није у стању да нам даде разјашњења ни за једну врсту садржаја наше свести, па ни за такове као што су мисли, осећаји на секундарном ступњу или као што су нове творевине фантазије и логично спајање мишљења. И сам Вунт у свом систему филозофије приписује делатности свести стварајући карактер када вели, да се резултирајућа представа не садржи у осећајима који су је створили тако, да

је она једнака суми тих осећаја. Она је нов акт наше свести, која као такав у себи садржи стварајућу синтезу. Па и у својим студијама признаје Вунт,¹ да услед психофизичких одношаја, постају нови садржаји наше свести, који нису мотивирани ни у истовременим ни пређашњим унутарњим догађајима.

Шта следи из овога? Да су мисли, воља и сви остали појави наше свести на терцијерном ступњу самосвојан продукт наше свести, дакле неодвисан од икаквих физиолошких функција, према томе и различити од ових Тиме пада теорија о идентитету.

Теорија идентитета може да постоји као формула само у материјалистичном систему или у идеалистичном као што имадемо пример томе код Спиноце. Ми смо о материјалистичком идентитету изrekli наш суд напред кад смо о материјализму говорили. Спиноцин систем постоји само као апстрактна формула, чим пак хоће из те апстракције да на дедуктиван начин доказује атрибуте свог свебога, он мора да се искуством служи. И ако тај свебог Спиноцин и иначе долази у опреку са читавим искуством као и паралелизам његових атрибута, апстракција свебога сама по себи имаде своју логичну оправданост као апстракција и Спиноцин монизам постоји ако не у искуству, оно као апстракција. Сувремени паралелизам нема ни у апстракцији онај „монос“, јединство, које би логички оправдало паралелизам као монистичан систем. А искуство? Говори ли оно што у прилог паралелизму? Теорија идентитета, на коју се паралелисте позивају, није ни на каквом искуству основана и према томе никако не може служити паралелизму као ослонац, да га оправда као монизам. Па и када би испало за руком, теорију идентитета логички засновати, то онда конзеквентно томе, никако не би могао постојати међусобан утецај између овог двога, јер је једна ствар. На тај начин би теорија идентитета и основно начело паралелизма у логичној форми основано било, али, као

¹ Wundt, Philosophische Studien Bd. X стр. 111.

што каже Ерхард² када би ми отклонили разлику између тела и душе, онда би био сав паралелистички систем. И не би могло бити другачије, јер ако је тело оно исто што и душа, онда не може више постојати међусобан утецај, али тада не постоји више ни паралелизам, јер пошто је душа и тело једно и исто, то не могу ићи ни паралелно једно с другим. Према томе услуга теорије идентитета била би за паралелизам негативне вредности. Теорија идентитета не допуњује логички паралелизам, шта више паралелизам и теорија идентитета искључују једно друго.

Према досадањем излагању изводимо наш закључак, да теорија идентитета ни у ком погледу не може да послужи паралелизму, да овај као монистичко гледиште оправда.

Ако паралелизам хоће да очува свој емпирички карактер, то се он мора чврсто држати не идентитета, већ разноликости психичких и физичких појава. У том случају паралелизам признаје дуализам појава, но код оваког излагања ова два појава у паралелистичном систему и опет нам се намеће питање: када паралелизам признаје тај дуализам појава, је ли паралелизам монизам? Ми смо у току наше расправе доказивали, да ни један до сада наведени аргумент, на који се паралелисте позивају, да паралелизам оправдају као монистичко становиште, није умео да издржи критику. Сада ћемо још задњи ослонац паралелизму, уједно и основно начело: немогућност међусобног утецаја душе и тела да испитамо, и то баш са емпиричког гледишта, како ми тај одношај емпирички можемо да констатујемо, да би на тај начин паралелизам могли као емпирички постулат пресудити.

Насупрот учењу паралелиста, да међу телом и душом не постоји никакав одношај, ми се помоћу непосредног опажања и на себи и на другима, дакле на чист емпиричан начин, уверавамо о непрестаном међусобном утецају како душе на тело, тако тела на душу. Ми чисто емпирички сазнајемо, да између човечије

воље, мисли и осећаја и човечијих удова с једне стране, као и између чулних надражаја, који споља долазе и човечије душе с друге стране, постоји непрестан каузалан одношај. Све делатности човечије, које ми видимо где се чисто механички врше, биле би нам потпуно нејасне и потпуно би противусловиле нашем уверењу о тим догађајима, које ми добијамо помоћу унутарњег опажања, када би се ти догађаји чисто механички вршили без икаквог утецаја људске воље и мисли према тим догађајима. Па какова би то варка била за људско сазнање, када не би људска воља била онај фактор, који даје иницијативу за кретање његових удова, и који управља сасвим према његовим намерама, као што ми то помоћу унутарњег опажања сазнајемо, као најсигурнијег начина људског сазнања, већ да ту од почетка до краја раде, чисто менаничке чињенице.

Ерхард, у критици на ову тачку паралелизма, износи неколико врло лепих примера за доказ фактичности међусобног утецаја душе и тела, и ми ћемо се због њихове убедљивости овде послужити некојим примерима.

То би сасвим нејасно било, вели Ерхард,³ зашто се известан покрет руке или ноге креће према мојим намерама, када овде не би воља имала учешћа. Узмимо ми нпр. случај са састављањем једног писма. Овде покушај чисто физикалног тумачења иде од слова, која рука изводи до импулса, који моторне нерве на кретање присиљавају. Но и ови импулси се не даду без психичких узрока разумети ако не ћемо да се заплетемо у још веће тешкоће. О томе нико не може сумњати, да рука која пише, сасвим тачно само оно изводи, што треба по жељи и намери писца да се изрази. Без каузалног одношаја душе и мозга, овде би се захтевало потпуно слагање између психичких и физичких догађаја, што је много неразумљивије и чудније него каузалан одношај, који фактично постоји између воље и моторних нерава. Када би се ова задња

² Ehrhard, Die Wechselwirkung zwischen Leib und Seele, стр. 136. 138.

³ Ehrhard. Die Wechselwirkung, стр. 125.

тврђња хтела да побије, онда би се на сваки начин показало, да паралелизам потребује допуну у смислу престабилизације хармоније.

Код састављања једног већег литерарног дела, вели Ерхард даље, то расту тешкоће у истом одношају, у ком је садржај таковог дела више разнолик, већи по облику и значајнији него садржај једног писма. Аутор је можда кроз више година морао да размишља и многе штудије морао да чини, док није дотле дошао, да може своје мисли јавности да преда. Зар сав овај душеван рад да не стоји ни у каковом каузалном одношају према готовом делу? Када Кант треба читав један децениј и још више времена, да дође на чисто са проблемима, које је он изнео у својој критици теоретског ума, зар тај значајан излив мишљења у том раду да стоји сасвим равнодушно према крајним резултатима, а ови да су механички продукт узрока који слепо делују? Зар сва велика уметничка и научка дела која сачињавају понос рода људског, сва велика људска дела у историји, на која ће и најпознија људска поколења са поносом гледати, да заиста немају никаквог додира са душевним животом као узроком?! У ствари би тако морало бити, када би паралелистичка теорија право имала; па ни допуна паралелизма са теоријом идентитета не би могла у овим конзеквенцијама ништа мењати.

То су све примери, који нам емпиријом и здравим логичким мишљењем доказују фактичност међусобног одношаја душе на тело и обратно. Ми би могли још безброј других примера навести, који би емпирички доказали тај факт, но ми држимо, да су и ови примери довољан доказ за потврду, и изводимо закључак, да поред оваких емпиричких података, свака примена принципа природних наука у смислу паралелиста за доказ, да докажу, да је паралелизам са својим основним начелом „емпиричан постулат“, губи своју вредност, јер баш искуство, емпирија доказује нам фактичност међусобног утецаја. Тиме пада основно начело паралелизма.

(Наставиће се)

О бесмртности душе.

Говорио ученицима горње гимназије Карловачке
Добривој Николић, богослов IV. године.

(Свршетак.)

Но када би тако ствар стојала и када грех не би био друго него природна последица наше физиолошке конструкције, откуда онда онај страх који непрестано узнемирује злочинца и у данима његова с поља мирна живота? Животиња размрцвари свој плен и мирно спава. Човек пак проливеом крвљу постаје убијком и непрестано бди. Поглед му је немиран и колебљив, јер осећа да је она кап крви прионула за спокојство душе му и да вапије на небо за освету. Па ако га и сахране одмах у недра земљина, увек ће гледати оно невидљиво око, које је Казн Виктора Ига видео.

Јесте ли седели кадгод на морској обали, па зар нисте осећали ону чежњу, која се обично тада појави човеку у срцу? Око нам се и нехотице задржи на далекој магловитој тами; обузме нам душу нека чудна тежња и осећамо, да бисмо волели слити се са бесконачном морском пучином. И ако сте кадгод осећали ту чудну чежњу, зар се нисте и несвесно запитали: Душо, зашто ме кадгод чиниш тако суморним и тужним? Шта тражиш тамо у даљини — преко мора са својим тајним нагоном?

Шта ти тражи душа, то хоћеш да знаш? Мисао о бесконачности је то, што се открило у потајном нагону срца твога, јер твоја се душа и несвесно хвата за мисао о бесконачности.

Ето у такој хармонији стоји бесмртност душе са историјом, савешћу, и што је главно са човечјом природом.

Човек хоће да се већ на овој земљи учини вечним. Један хоће да остави својим потомцима своје име, други породицу, трећи имање или славу итд. . . Хоће да живи и у успомени потомака својих; то је мотив великих дела. Отворите списе ђенијалних људи, па ћете наћи мисао о бесмртности на свакој страни. Пођите од Омира до Шекспира, и у тежњи за славом крије им се у сваком ретку мисао о будућем животу. Слушајте Цицерона како уз помоћ природног разума објављује оно, што је доцније Откривење Божје позитивно потврдило. Сократ је с чашом отрова у руци говорио о надама будућег живота, а Цицерон с уверењем довикује:

— Није нас зато сместила природа у свет, да вечито боравимо. О, како ће леп бити онај дан, када пођем на небески збор, у то божанско веће душа. Када се удалим од масе, од тог земаљског блата. Овим надама сам ја захвалан на ономе, чему се ви на мени дивите!

Кад је Наполеон, детроизовани Ђеније, сву славу и моћ своју изгубио, подигао је у вис према небу своје дете и узвикнуо је с обновљеном вером у очи својим победиоцима:

— Мене сте згазили, али у духу своје ја ћу живети; јер будућност . . . будућност је моја!

Будућност, столећа? Да луде помисли, кад бих још данас и с овим за навек умро. Јер ако све умире с нама, онда је пепео наших очева худи прах; онда је вера дечја заблуда, а поштење глупа предрасуда, закон је неумесно ропство, стид је празна машта; — јер онда нема и не може бити за нас друге сврхе, него да живимо и уживамо овај свет и живот. Онда лепо треба да се уживимо у ту мисао, што лишће са дрвећа пада, цвет вене, вал се расплињује, једном речи да све умире, — и да се помиримо с том мишљу. Ред је дакле да и ја умрем. О, али да ли се душа наша задовољава том мишљу? Боже сачувај! Неки глас у души нам протестује против смрти и сања о бесмртности и онда, кад је већ у гробу с једном ногом.

Има у нашем нагону глас, који нам то свагда шапуће на ухо: Твоја бесмртна душа је створена по образу Божјем; не бој се зато од трулежи! Па да ли нас овај нагон може варати?

Читао сам, да имаде једно јабуково дрво, које тек касно у мају почиње цветати и листати. И што је заиста чудновато, на то дрво не ће ни један лептир да носи своја јаја. Зашто? Зато што та буба са својим инстинктом осећа, да ће сунчани зраци пре пробудити на живот њена јаја, него пупе тога дрвета. Њени плодови дакле не би нашли онде хране и угинули би од глади.

Па ко научи тога лептира, да ће наступити неко ново пролеће, и да свој плод не сме остављати на извесном дрвету, на ком би од глади угиноу?

Знам да ћете рећи на ово питање, да та животињина зато избегава оно дрво, што јој инстинкт шапуће ону истину. Добро, примам.

Али ко сме онда тврдити, да је она иста сила, која је створила ту лептирицу и тог човека, усадила у инстинкт те животиње слутњу о будућем животу, — а човечју душу да је скрила лаж онда, када он сања о бесмртности?

Слушали смо можда овако презирање. Ја као лечник још нисам нашао душе у телу. Зашто? Јер ју нисте нашли под анатомским ножем? А ја вас опет питам: Зар ју нисте никад ни осетили? Па где сте ју тражили? Хтели сте ју тражити у тамном простору, у поларасутој трупини? Не, нема је онде више! Отишла је, одлетела је. Кратковиди, та у рукама вам је само празан кавез, а ви поричете птицу, која је некад у њему певала. Али то је обмана. Ви чините као они, који вам долазе у посету кад знају да сте отишли од куће.

Хоћете ли да нађете душу? Онда испитивајте не мртве него живе. И ако сте кадгод створили што уметничком руком, зар нисте осетили у себи ударце крила душиних? Зар нисте осетили, да је оно тело само терет, и кад бисте се могли исплести из његових веза, како би тада лак и савршен био ваш састав?

Погледајте човека у тренутку одушевљења му, па ћете у муњи очију му, на светлом челу му, у погледу му опазити траг нечега узвишенога, што ми душом називамо. Шта је то, што говорнику даје у руке оружје, с којим ће у дубину срца продрети? Нагласак, колорит боје или техника? Ниједно. То је душа, што куца тамо у речима, и у којој се крије тајна сила.

Безверје не хаје зато, што кад лишава небо становника му, мора да силази са висине науке, да се упушта у борбу са својим бољим уверењем.

Ви, велики природњаци, велите за птицу да је летећа животиња, за пчелу или дабра да је животиња која гради, јер имаде способности за то; али човеку поричете да је *душевна* животиња, међутим способности му то на сваком кораку сведоче. И поричете то све дотле, док вам на самртничкој постељи не спадне с душе маска Волтерова, претворство, и не појави вам се у срцу сумња: Али ако можда ипак има душе?! Јер никад човек не може озбиљније и дубље мислити, него на прагу смрти!

И ја вас питам, да ли сте видели кадгод човека, који би се огрешко о своју веру на

самртничкој постељи? Покажите ми само једнога, и ја ћу вам одобрити приговор. Али ја сам их видео доста, који су у својој старости, кад им глава већ клоне као да хоће да навикне човека на слику гроба, — нашли опет своју веру на самртничкој постељи.

Јер за веру не треба више ништа до мало скромности и размишљања. Та кад се човек само испита, и нехотице ће се запитати:

— Шта сам данас, и шта ћу бити сутра? Слаб сам и потчињен створ, чија је судбина у рукама неког другог. Јер кад долази човек на свет? Кад га позову. А кад одлази са овог света? Кад га одагнају. И између колевке, којој није он одредио нити места нити часа, — и између гроба, који још мање зависи од његове воље, борави човек живот у плачу на земљи, која није његова!

То је била судбина човекова јуче, то данас, и не увиђам, да је наш научни напредак на тој зависности учинио какву промену.

И ако мало даље размишљамо, још ћемо боље упознати своју слабост. Данас живим, али шта треба па да умрем? Кап воде, полуотворена врата, једна пара, ветрић, — и ја сам мртав.

А где ћу сурта бити? Да ли ћу бити срећан или бедан, богат или сиромах, ко ми може јамчити и за један дан? Шта велим? Ко ми може јамчити ма и за један сат само?

И ако ћу једном заиста умрети, или ће умрети они, које сам некад љубио, зар ми душа може наћи покоја у мисли о пролазности? Не, не ће га никада наћи; та и паклена мисао је блажија него пропаст. Не може га наћи никада, јер помисао на растанак не може друго ублажити, него нада на скоро виђење. Та срцу не узрокује толико бола удар смрти; много је тежа од тога помисао на растанак. Бол нам само тада задире у срце немилостивом руком, када видимо самртника да нам нестаје испред очију, кад га полако бусени скривају. И када ступимо у собу, коју је овај час покојник оставио, када угледамо ону неразмештену постељу, у којој се преставио; одело које је носио; предмете, које је додиривао и за које им је успомена нераздвајно везана, — онда тек заиста осећамо болове и терет губитка. Није помисао на смрт ужасна, него помисао на растанак изазива ужас!

У таким приликама нам само вера може

убрисати бујне сузе, када нам утешним гласом овако говори:

— Хришћанска душо, исплачи се и не стиди се суза, а за тим се моли Богу. Молитва ће бити копча, која ће вас у будућности сподети. Не бој се, ниси га за навек изгубила, јер ћеш заиста и ти наскоро за њим поћи.

Како је мио гроб уз светлост вере, тужан је али није више страхан. И ја тек сада разумем св. апостола Павла, који се у одушевљењу за хришћанску веру овако ругао смрти:

— Смрти, где је твоја победа? Смрти, где је твоја жаока?!

Немамо, заиста немамо разлога ни за тренут да сумњамо у свој натприродни позив; јер идеја о бесмртности се само у бесмртним душама могла зачети.

Старокатолици, англиканци и православни.

О старокатолицима је у нашој српској литератури већ више пута било писано. Скоро сви наши богословски журнари доносе од времена на време, већином из Руске литературе, извештаје о кретању старокатолика, о одношају њихову према нашој цркви. Старокатолици уистину желе савеза с нашом црквом, јер је њихов положај неодређен. Делингер је после ватиканског сабора са својим једномишљеницима изрекао, да треба успоставити старо православље, а од седамдесетих година до данас су жеље старокатолика за савезом с православном црквом још појачане, јер они само у нашој цркви виде гаранције, да ће моћи уз одржање чисте апостолске науке збацити са себе папски јарам. С друге стране и православна црква прати покрет старокатолички са истинским симпатијама и чим се буде утрпнут сједињењу старокатолика с нашом црквом, чим се буду уклониле из старокатоличког друштва заоставштине римске догматике, старокатолици ће постати православни. А то доба као да није далеко.

Положај англиканске цркве је такође неодређен: нити је та црква православна, нити римокатоличка, нити протестантска. То и сама англиканска црква увиђа, те није чудо, да се од вајкада покушавало и тамо, да се поведу преговори са православном црквом, како би

и англиканизам могао изићи из свога неодређеног положаја, те у православљу наћи онога чим тежи, наиме: чисту Христову науку, неискарену догматику и праве моралне принципе, онако, како су их људима проповедали Христос и апостоли. Ти преговори између англиканске и наше цркве су неколико пута вођени, али до данас није дошло до споразума. Но и данас још они нису дефинитивно прекинути, већ има наде, да ће кад тад доћи до црквене свезе.

Православна црква је готова да и једне и друге прими у своје крило и мора се радовати, кад види, да се у данашњем веку науке цени њена сталност и неокрњена и ничим неуздрмана стара вера. Старокатолици и англикански прваци, који повађају преговоре с нама, јесу људи од науке, кадри дакле да просуде, која хришћанска црква највише одговара онаквој цркви, каква је постојала за време апостолско. Та част је пала на православну цркву и она се мора радовати, кад види, да је у очима трезвених људи ради тога уважена. Сједињење старокатолика и англиканаца је према данашњем стању ствари само питање времена.

Међутим се римокатоличкој цркви трза утроба ради тих преговора се православном црквом, јер особито старокатолички покрет јесте јасан знак протеста озбиљних људи против ултрамонтанства и новотарија римских. Папа се у својој последњој конзисторијалној алокуцији тужи на опадање вере и на непријатељство према Риму, али нека погледи по истоку, нема тога. Немири у католичкој Шпанији су изазвани од језуита, а ти немири, као и старокатолички покрет, могу бити од недогледних последица по римску цркву, а на томе свему има она захвалити језуитама, који су у својој претераној ревности више пута изазивали трзавице.

Преговор старокатолика и англиканаца са православном црквом су три у оку римокатолицима. Немају доста речи, којима би понизили и старокатолике и англиканце и православне, а све због своје себичности, због жалости за изгубљеним члановима. Такав један испад донео је под горњим насловом језуитски лист „*Stimmen aus Maria-Laach*“ у фебруарској овогодишњој свесци, и тај ћемо чланак изнети пред читаоце овог листа, да виде,

како Латини у својој немоћи мисле о православној цркви и каквим се оружјем боре.

Познато нам је, да је цариградски патријарх пре три године слао у Оксфорд свога клирика и тај језуитски лист вели, да се тај патријаршијски посланик поангликанио и то му је дало повода, да излије своју жуч на православну цркву. Није нам познато, да ли се заиста тај посланик поангликанио, али скоро је више но сигурно, да то није истина, већ римска измишљотина, а у ствари ће бити да је тај посланик од своје власти послан био касније у Александрију, да ради и тамо на идеји сједињења. Било како му драго, тек поводом тога посланства је језуитизам олакшао свом срцу и ваљда је сад, кад је изгрдио православну цркву, мање жучи у њему. А тај случај нам је добро дошао, да се уверимо, како римска црква Аргусовим очима прати сваки покрет у православној цркви, и док нас језуите грде, дотле наша свар сигурно добро стоји. Зло би било, да нас сажаљевају.

Једино би смо замерали писцу поменутог чланка језуитског, што није напред рекао: „Сва се права придржавају,“ јер на тако шта вреди извадити патент. Ево тога одијознога чланка:

„Кад је човек, чије племе и име има још само два ока, близу гроба, он тада грчевито тражи, да нађе утехе у каквом наследнику, који ће му племе одржати. Старокатолицизам је остарио, страховито је остарио и ма да му држава пружа штаке да се одржи, мора и сам видети, да нагло пропада. Није чудо да се и он обзире за наследником, коме би могао оставити један део свога имена и наслеђа.

Истина није имао баш среће са својим пређашњим врбовањем. Али зашто би малаксао у својим племенитим тежњама ради једне или више корпи? *Multa tulit fecitque puer...* Зато се он последњих година особито из Берна много и поново напреже, да би се удостојио милости грчке ортодоксије (православља). Једна околност му ту јако иде на руку: од старина су православни, као људи са оријента, јако пријемчиви за книксове, комплименте и похвале, и они су радо тамо, где се могу надати ма сенци каквога угледа, части и уплива.

Хоће ли дакле доћи до чврсте и искрене везе између старокатолицизма и православља?

Руски генерал Кирејев Павловски труди се додуше као ревни посредник, да би задобио за савез високе православне кругове. Али најпосле ће све само од тога зависити да ли ће православни доћи до осведочења, да ће моћи при тој трговини што Ђариги. Велики изгледа за то нема, и зато може доћи опет до какве нове корпе, ако се можда не умеша у ствар какав моћан заговорник с оне стране канала.

Покушаји, да се англиканство приближи православљу, нису од јуче. А сад су дошли у нов стадијум због 36. закључка синода у Ламбет — палати у Лондону од године 1897., који овлашћује највише црквене великодостојнике англиканске, да поведу и поспешне преговоре. Већ фебруара 1897., је епископ салзберијски посетио грчког васењенског патријарха цариградског, који разуме се није пропустио, да направи на њега врло ласкав утисак. А енглески епископ гибралтарски, којег се јурисдикција простире на целу област средоземног мора и архиепископ кантерберијски, глава англиканске цркве, такође су од своје стране чинили све могуће, да би остварили прави савез између енглеске и грчке цркве.

И ако још није дошло до тог братимства, види се већ у неким тачкама извесно приближавање. Дошло је до споразума, по коме у случају потребе сваки православни члан источне цркве може примити религиозну утеху од најближег англиканског свештеника и обратно. У многим црквама се држале свечане службе Божје за спас душа палих енглеских војника у Трансвалу, као што се чини за православне Хришћане. И грчки цариградски патријарх се показао врло предусретљив према англиканским пријатељима. Он је послао једног поверљивог јерођакон своје цркве у Оксфорд са особитим препорукама и инструкцијама заступницима енглеске цркве.

На жалост тај поверљиви посланик није сасвим испунио наде његове свесветости. Јеротеј Текнопулос је, као што прича С. Ехері у *Echos d' Orient* (IV. 59—62), до јесени 1898., у грчким парохијама Кум — Капу у Цариграду деловао као реван јерођакон међу карамандијама турскога језика, а особито као изврстан проповедник праве речи Божје у црквама Агија Киријака и Панагија Елпидос. Изгледа да је он стекао особито задовољство своје

највише црквене власти. Јер 19. октобра 1898. отпутова јерођакон Јеротеј са писмима и препорукама свога патријарха на науке у Оксфорд са новом новцатом расом, сакривши пажљиво своје дуге власи под високу грчку камилавку док му се ветар весело титрао с брадом.

Није прошла ни година дана, а „Црквена Истина“, официјелни орган патријаршијин објави два писма, једно од 7. августа 1899. на патријарха Константина V., потписано од „Фридриха, Божјом милошћу архиепископа кантерберијског,“ а друго од 15/27 септембра 1899., као одговор на то писмо од Константина константинопољског. У оба писма има за Јеротеја Текнопулос ласкавих похвала. Посланица патријархова завршује се овим речима: „У својим писмима нас обавештава јерођакон Јеротеј Текнопулос са безграничном захвалношћу о гостопримству, које ужива и о свима обзирима, који му се указују бригом Ваше Пречасности и богољубазног епископа салзберијског. И ми Вам од своје стране за то најтоплије благодаримо и наскоро ћемо послати још једног клирика наше цркве ради наука на оксфордски универзитет.“

Срећни Текнопулос пак мислио је, да ће најбоље моћи утврдити савез између своје матере цркве и англиканства, ако буде изабран за англиканског душебрижника. Већ неколико месеци после оне преписке остави он британски универзитет обучен као англикански клирик, косе кратко ошишане, са меким филцијаним шеширом, добро обријан изузев два мала котлета.

Данас је пречасни Јеротеј Текнопулос духовни отац свију англиканаца расутих по држави полумесечевој. Резиденција му је Александрија. Добија месечне плате 80 фунти, т. ј. 1600 марака, ако су фунте енглеске, или 128 марака мање, ако су турске фунте. Свакако од свог православног патријарха није могао ни близу толико очекивати.

Иако је појмити, да овакве понуде брзо крче пута познавању истине. Да ли је то познавање истине (т. ј. путем мита и добре плате), поткрепљено примером и упливом ексјерођаконовим, прокрчило себи и даље пута, о томе историја ћути. Тако исто нисмо могли дознати, да ли је његова светост патријарх Константин послао и другог клирика, о којем је споменуто, на науке у Оксфорд. На жалост

су већ „научењаци“, који се враћају са пруских и енглеских универзитета, раширили и сувише рационализма и неверја међу „светим слугама“ православне цркве. Томе не би могао помоћи ни тројни савез између старокатолицизма, англиканства и православља — на против!

Велики савезници би се могли само једном од савеза надати: могли би се узајамно тешити у свом јаду и невољи против заједничког, али премоћног и непобедног римског непријатеља.“

Ето, то је вапај тога „премоћног и непобедног римског непријатеља!“ У свакој речи је наслагана мржња против свега, што није римско. Тај вапај сам себе карактерише — коментара му не треба! Кад се тако пише о хришћанским вероисповестима, шта тек раде мисионари римски са неверницима!

Православна црква се никад није служила оним оружјем, којим се служи римска. Па ипак сваког дана она има све више присталица, а римокатолицизам мање. Она није давала агију ни старокатолицима на англиканцима, да преговарају с њом, већ су ови сами те преговоре започели. А римској цркви су добро познати и услови, под којима може доћи до сједињења старокатолицизма и англиканства са православљем и ако се она чини невешта и подмеће православљу, да му је све и сва материјална корист. Ко трује и купује душе новцем познато нам је из историје разних унија. А кад овако пише језуитски лист, којег уобрајају римокатолици међу добре научне богословске листове, против Хришћана, зар се чудити, да је такав (а сигурно и окрутнији) поступак изазвао данашње стање у Кини, да мора цела Јевропа заглађивати њихове погрешке!

Осек. Александар Живановић.

Срби сликари.

(Наставак из броја 35. 1900. год.)

Стеван Тенецки, молер.

(1784.)

Родом је из Арада, где је живео и радио, а јамачно и умро. Тенецкових има још и данас у Араду. Г. Иван Алексић, парох Модошки у Банату, наишао је у Араду на једну дивну икону Св. Тројице, коју је моловао Тенецки

1784. године. Њему и дугујем ова дата о Тенецком.

Аксентије Јакшић, молер.

(Circa 1848. год.)

Живео је у Белој Цркви до 1848. год. Чује, да није никаква темпла живописао, него се је од реда бавио мањим сликарским радовима. Ако ово стоји, јамачно није био академичар. У Белоцркванској цркви сачувана је једна велика литија, коју је он живописао, и за њу веле, да је ремек-дело. Прича се, да је имао два сина — оба живописца. Један је од њих учио и Бечку академију. Од обојице остало је неколико мањих радова у Белој Цркви и околици. Обојица се одселише у Румуњску. Данас се ништа не зна за њих.

Михајло Поповић, сликар.

(† 1865. г.)

Живео је, радио је и умро је у Оравици у Банату. Валда се је ту и родио. Био је ожењен Влахињом (Румуњком), која није знала ни бекнути српски. Он је причао својим ученицима, да се је сликарству учио у чувенога и славнога живописца Павла Ђурковића, који је сликао цркве: Белоцркванску, Сомборску, Вршачку и Оравичку. Код Михајила учио је сликарство Ђока Путник из Беле Цркве, али није доучио, пошто сликар Михајило умре 1865. год. Код њега су многи изучили сликарску вештину. Као његова ђака Румуњи хвале неког Попескула као права вештака.

Аца Радак, молер.

(† 1898. г.)

Живео је и умро у Вршцу.

Сликао је Неготинску цркву у Србији,* и још многе иконе за околицу Вршачку. Умро је лицем на Богојављење 1898. год., стар 78 година. Иза себе је оставио два сина и кћер. Старији син Жива бави се такођер сликарством, а уз то и позлатарским и каменорезачким послом. Млађи син Светислав је ћурчија. Обојица живе у Вршцу. Кћи му је удана за ковачем у Пожаревцу у Србији.

Примедба. Податке о сликарима Јакшићу, Поповићу и Радаку пружио ми је сликар Ђока Путник из Беле Цркве, на чему нек му је топла хвала! Писац.

*) Да бих дознао, е да ли је у истину Аца Радак живописао цркву у Неготину, упитао сам г. протопресвитера Неготинског Јована Станојевића, зна ли се тамо што о сликару Радаку. Он ми одговори, да није ништа слушао о Аци Радаку нити га је лично познавао. Но не вели ми, ко је Неготинску цркву живописао. Писац.

Бока Путник, живописац.

(рођ. 1851. год.)

Бока Путник се родио 1851. год. Белој Цркви, где и данас живи, у српско-банатској пуковнији. Отац му се звао Пера а по занату био је зидар; мати Евдокија. Бока је свршио српске и немачке школе, које су тада у граници постојале. Још као ђаче Бока је радо цртао и шарао. Кад су му родитељи видели, да има дара за сликање, даду га 1863. год. сликару Михајилу Поповићу у Оравици, да учи сликарску вештину. Но Бока се није право ни упутио у сликарству, а његов мајстор Михајило умре (1865.) Бока се врати из Оравице кући и нађе себи зараде код неког собног сликара (Zimmermaler) у Белој Цркви, који за Бокин рад плаћаше Бокином оцу по 2 фринта недељно. Бокин овај мајстор беше врло невешт, стога ни Бока није могао ништа код њега научити.

Бока се сам дотеривао у оном, што је још код пок. Михајила научио. По том оде у Нови Сад, а након две године оде у Арад, где проведе 4 године као помоћник код једног собног сликара. Овом се послу Бока врло извешти, стога су га сви мајстори, код којих је служио радо имали и добро награђивали. У декорационој струци беше добар пластичар. Зими, кад би посла било мање, бавио се он слободним просторучним сликањем и цртањем масним бојама. Желио је да се у сликарству дотера и усаврши, али је слабо напредовао, јер га није имао ко у том послу руководити и упућивати. Али стрпљења није губио. Неуморно је радио, копирајући разне сликарске радове.

Год. 1873. позове Боку његов брат Гавра, тадањи учитељ у Белој Цркви, кући, саветујући му, да код куће самосталну радњу цимермалерску отпочне, па кад нешто уштеди да оде на коју сликарску академију и сликарску вештину изучи. Бока се братовљеву позиву одазове и његов предлог прихвати, мислећи и сам једино на тај начин цел своју постићи. Но пошто је брат — Гавра имао велику породицу а малену плату, а при том имао још и оца и матер на бризи својој, тоје и Бока сву своју зараду у кући потрошио. Наравно, да се сад и његови и брат — Гаврини синови о Бокином усавршењу на којој академији расплинуше. Бока је лепе новце у Белој Цркви заслуживао, али они падаху ко

на врело гвожђе. Пре 30 година још није био тако распрострањен Öhldruck ни јефтин као данас, па је Бока своје сликарске радове добро продавао. Много га је у том помагао Белоцрквански адвокат Миша Ристић, који је много код Боке поручивао а и у сликарству га поучазао, јер је и сам дилетант сликар био. Некако у то доба пада и Бокина женидба. Од то се доба баци Бока сасвим на поље црквенога живописа. Први му већи рад на том пољу беше живописање цркве (румуњске) у Новој Молдави. Сам Бока признаје, да га је овај посао много труда и муке стао, јер му недостајаше потребна вештина; али је ипак црквену општину, која је имала доста интелигенције, њиме задовољио. Доцније је још сликао румуњске цркве: у Јартову, Мрчини, Агадићу, Врањуц-у, Терегову и Нађ-Лаку; а српске: у Кусићу, Крушчици, Избишту, М. Чанаду, Белој Цркви и Уљи. А довршио је и цркву у селу Јаску у Срему, коју је почео сликати Павле Чортановић па ју напустио. С каквом вештином Бока Путник ове цркве живописао, не могу да судим, јер их ја нисам видео. И слике у Темишварској римокатоличкој цркви сликао је Бока. По његовом властитом признању — критика се у своје време о овом његовом раду похвално изразила у Темишварским новинама. Уз то је Бока живописао безброј литија, барјака, слика и икона. А сликао је и неколико капела. Пре десетак година наручио сам ја као администратор Чепинске парохије једну или две целиваће иконе код Ђ. Путника за Чепинску цркву, па могу по том његовом раду рећи, да он дара сликарског заиста има, и да је голема штета, што није имао срестава, да тај свој дар развије и усаврши.

Осек у Суботу Акатиста.

Л. Богдановић.

Још нешто о саборском изборном реду од 1870/1.

(Поводом „Осврта Димитрија Руварца“.)

(Наставак)

III.

Вели се у „Осврту“ (стр. 11.), да сам „извртао и погрешно наводио туђа тумачења појединих канона“. Но, у доказ такве тврдње спомиње се само тумачење 34 ап. правила. Дакле, само једно, и ако се окрив-

љујем извртањима многих навода. Сигурно ради већег ефекта. А на основу чега ми се импутира извртање и погрешно навађање и тога једног тумачења? Шта је ту изврнуто и погрешно наведено? О свему томе г. Д. Р. не вели ништа. Он само подвали и закликта први пут: Да *л* *ш*ако ради књижевник „од љубави и истине“! Он рече само ово:

„Изостависте из њега *оно*, што је најглавније у њему, а то је, да се све оно, што се говори у истом правилу и тумачењу, односи само на питања, која се односе на предмете каноничне, јеванђеоске и судбене. Ви из истог тумачења, изостависте цео овај пасус: „Питања су то она, која спадају у делокруг митрополитског сабора и која се тичу предмета каноничких и судбених, као што је то после утврђено на васељенским и помјесним саборима“.

Дакле, г. Д. Р. су ове речи, што сам их подвукао, „оно, што је најглавније“, и ако не казује зашто, и шта је у томе „најглавније“. Он би, као хтео, да је *то* најглавније, или да хицнотизира читаоца: тим „најглавнијим.“ Можда је њему *то* „најглавније“ већ само зато, јер тај пасус писам цитирао ја него он! Зашто га нисам цитирао ја, казаћу доцније. А пре тога да цитирам опет.

Ап. правило 34 наређује: „Епископи свакога народа треба да познају првога између њих и да га сматрају као главу, и *ништа* важнијега да не предузимљу без његовога знања, него сваки нека предузимље *само оно*, што се тиче његове епархије и подручних мјеста“.

А део тумачења томе правилу, што сам га ја привео, гласи овако:

„Сви епископи једне помјесне цркве, по наредби нашега овога правила, морају познавати и сматрати за свога старјешину првога епископа, који је имао катедру у главноме граду те помјесне цркве. Сваки од тих епископа имао је своју епархију и у истој имао је сва права, која су скопчана са његовим јерархијским степеном, те је потпуно самосталан био у свему што се тичало *редовне епархијске управе*. Али преко тога правило им забрањује да *по себи сами* предузимљу *ништа* другога у

црквеним пословима, него им налаже, да *сваки по сао*¹ црквени, који превишава власт и права њихова, као епархијских епископа, и који је замашнији, имају да уреде и ријеше *са знањем и у зависности* од главног првог обласног епископа.“²

Питање је: зашто сам ја у својим чланцима цитирао наведено ап. правило и ово тумачење? Зато, да докажем своју тврдњу: „Да се за време упражњене митрополитске столице у митрополитској области црквеној не смеју предузимати и решавати послови замашнијег и општега по цркву значаја.“³ После цитиранога, јесам ли дужан био и требао, у доказ те тврдње, цитирати, још и онај пасус, што га цитира г. Д. Р., тобоже против моје тврдње? Не. Речима (у мом цитату) „*ништа*“ и „*сваки по сао*“ обухваћени су *сви предмети* који подлеже забрани решавања епархијских епископа, *по њима самима*, без знања и зависности од главног првог обласног епископа; а речима (у цитату г. Д. Р.) „канонички, јеванђеоски и судбени“, *ти* су предмети само поближе означени. Где је, дакле, „извртање и погрешно навађање туђег тумачења појединих канона“? Нема га. Дотични пасус свога коментара 34 ап. правилу додао је автор — бар ја тако мислим — само зато, јер је тангирао при крају коментара и одношај првога епископа к подручним му епископима, а с позивом на 6 пр. VII. вас. сабора, у чијем се тексту изрично спомињу предмети канонични и јеванђеоски. Дакле зато, јер је то тражила паралела 34 ап. са 6. правилом VII. вас. сабора. Или је г. Д. Р. мислио — а тако се даје изводити из његова цилитања — да по њему цитирани пасус контрадикује, зар, оном делу коментара што сам га привео ја?!

Или је г. Д. Р. мислио — а и то се претпоставити даде — да међу предмете каноничне не спада ниједан од предмета о којима су расправљали и закључивали сабори до 1870/1., те године и после, него неки канонични предмети, с којима ће нас, можда, он тек упознати! Но, се преварио и, што но веле — „*посекао*.“

Јер: „Зонара и Валсамон у тумачењу

¹ Види и 2 пр. II вас. сабора.

² Правила прав. цркве I. Стр. 93 и 96.

³ Саборски Изборни Ред. Стр. 24.

овога правила (6. VII в. с.) к првима, то јест каноничким предметима, односе све оно што се тиче суда, управе црквеном имовином, избора свештенослужитеља и слично.“⁴

А нису ли зар ови и овима слични предмети баш они, о којима су наши сабори расправљали и пре 1870/1., те године, а и после, и о којима ће, на основу Саборског Устројства од 1874/5. и даље расправљати? Јесу. Но зато баш, радња наших сабора о тим предметима и подлежи канонским наређењима, којима се забрањује решавање таквих предмета и послова за време седисваканије. Зато је таква радња наших сабора и зависила од Синода, кад год је Јерархија чувала права цркве и Синода, и кад год је државна власт респектовала та права, а не силом своје препотенције их игнорувала. Зато ће таква радња наших сабора увек и зависити од Синода, док постојала буде црква и док се она буде респектовала, док и кад год буде одлучивао закон а не сила, разлог а не насиље, истина а не заблуда.

Дакле, нецитуирањем цитираног по г. Д. Р. пасуса из тумачења 34 ап. правилу, не само да нисам извртао и погрешно наводио то тумачење, него сам ево дочекао, да баш цитатом г. Д. Р. докажем: с једне стране, његово подваљивање и неразумевање онога што цитира и чиме подваљује, а с друге стране — хвала тој подвали — да још више утврдим и докажем основаност својих тврдња.

III.

Да разгледамо и другу подвалу.

Вели се у „Осврту“ (стр. 12.), да сам извртао и погрешно наводио „и туђе наводе“, јер да сам „осакатио“ један цитат из Чизмановог дела Die Synoden. „Осакатио“, наиме тиме, што сам изоставио из њега речи, које ћу сад подвучи. Ево тог цитата:

Den Vorsitz bei der Synode führt das Oberhaupt der betreffenden unabhängigen Kirche entweder persönlich oder mittelst eines Stellvertreters, welchem dann nach der Weisung des VII. Trullianischen Kanons alle Ehrenwürde des ersteren zukommen. So lange der Thron

⁴ Правила прав. цркве. I. Стр. 606.

des autokephalen Oberhauptes erledigt ist, kann die Synode weder eine selbständige Entscheidung treffen, noch ein Strafurtheil fällen; wohl aber stehen ihr die Prüfung und die Unternehmung der schwebenden Kirchenangelegenheiten zu, auf deren Erledigung dann das neue Kirchenoberhaupt sogleich Bedacht zu nehmen hat.

Дужност је била г. Д. Р. да каже: шта је то изврнуто и осакаћено у том цитату изостављањем подвучених речи? Дужност му је била да предочи и докаже: шта ли се тим речима доказује друго, а не, зар оно, што сам докавивао ја?

Г. Д. Р. није учинио што је дужан био учинити. Он је подвалио, па закликтао и по други пут: „Да л' тако ради књижевник од „љубави и истине“! И ко ће га сад знати: у чему је видео импутирано ми извртање и погрешно навађање цитата из Чизмана! И како да се мушки „браним“ од подвале, коју ми он тако чини! Морао бих, ето, да будем опет и тумач његових подвала и погађач његових мисли. Но у место тога, ја ћу да оправдам, зашто сам изоставио подвучене речи из дотичног цитата, и да докажем, да нисам извртања чинио.

Шта сам ја доказивао цитатима из Чизмана? Оно, што и 16 и 20 правилу IV. помесног, 6 пр. VII. васељенског сабора, а наиме да за време изражњене митрополитске столице предстојника црквене области не може бити Синода ниши његових правоваљаних закључака, а с разлога, јер само митрополиту припадају права Синод сазвати, на њему председавати, његову радњу руководити и закључке публиковати. А да ли речи: entweder persönlich oder mittelst eines Stellvertreters, казују да Синода може бити и за време седисваканије? Не. Тим речима Чизман вели само то, да Синоду председава митрополит или особно или посредством свога заменика. Дакле, митрополит је ту, он је жив, митрополитска столица је попуњена, седисваканије нема. Заменик митрополитов у овом случају није администратор, него ad hoc делеговани заменик живог и активног митрополита, који у име његово председава, а ти би заменици бивали из броја оних црквених чиновника, ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες, ὀφφικιάλοι,

ἀξιωματικοί (достојанственици), који су се називали и „великима“, као ὁ μέγας οἰκονόμος, ὁ μέγας σακελλάριος, о којима говори 7 прав. V—VI вас. Трулског сабора и тумачење тога правила⁵, а не администратори, као што можда мисли г. Д. Р.

А кад речи: entweder persönlich итд. не обарају моју тврдњу о дозвољености и могућности држања Синода једино у време кад је митрополитска столица попуњена, па ни ону, да Синоду председава митрополит, зар сам изостављањем тих речи „сакатио“ и „извртао“ Чизманове речи? Нисам. Изоставио сам те речи, јер су споредног значаја и да се њима не збунују и ко други, као што су оне збуниле г. Д. Р. Те речи не алтерирају доказну снагу оних речи, које сам навео у потврду своје тврдње. Изоставио сам ја и друге подвучене речи: „wohl aber stehen“ итд., јер су и оне споредног значаја, ма да и оне доказују — а не да обарају — моју главну тврдњу. Или зар то не доказују речи: „auf deren Erledigung dann das neue Kirchenoberhaupt sogleich Bedacht zu nehmen hat?“ Дакле, јесам ли ја извртао или погрешно навео Чизмана? Не, него свега или није разумео г. Д. Р., или је хтео да „опсени простоту.“

И шта бих ја сад требао да кажем г. Д. Р?! Шта ли да му кажем и после ових Чизманових речи:

Durch diesen (Metropolit) allein erfolgt die Berufung (συνάδροις) an die sämtlichen Eparhialbischöfe in ämtlichen Form; ohne eine solche Berufung ist es der Bischöfen verwehrt sich synodatisch zu versammeln. Er (Metropolit) führt den Vorsitz, durch seine Anwesenheit wird die Synode erst ein vollständige (τελεία) und, ohne ihn kann dieselbe keinen gültigen Beschluss fassen.⁶

⁵ Правила прав. цркве. I. Стр. 451—452.

⁶ Или г. Д. Р. мисли и то, да речи: entweder persönlich oder mittelst eines Stellvertreters поништавају тврдњу, да „Den Vorsitz bei der Synode führt das Oberhaupt der betreffenden unabhängigen Kirche?“ Или мисли и то, да те речи „entweder persönlich“ стоје у контрадикцији са тврдњом Чизмановом: „Er (Metropolit) führt den Vorsitz, durch seine Anwesenheit wird die Synode erst ein vollständige und, ohne ihn kann dieselbe keinen gültigen Beschluss fassen?“ Какав је, може још речи, да и Чизман није разумевао каноне и да је нарекао „бубнуотечку тврдњу“!

Шта ли да му кажем и после конментара високопреосвештенога епископа Никодима Милаша о — „непроменљивом председништву првога епископа“.⁷

Шта ли да му кажем после 16 пр. Антиохијског помесног сабора, по којем је „потпуни сабор онај, на коме присуствује и митрополит“; и после тумачења томе, правилу, да је „потпуни сабор (τελεία σύνοδος) под председништвом дошличнога митрополита“ итд.⁸

Место свега што је заслужио да му се каже, ја ћу својим путем и даље.

Кад баш воле цитате, цитирају један подужи, који ће бити доказ не само једне, него многих мојих тврдња; али, држим, и г. Д. Р-цу довољан разлог, да се не цилита „фразирањем“ и цитирањем насиља, противзаконитости и аномалија којекаких на уштрб легалитета, црквених прописа и црквених права.

Привешћу један акт блаженоупокојеног епископа Теофана Живковића, што га је поднео блаженоупокојеном Герману Анђелићу, тада администратору митрополије.⁹

Пошто је то већ акт историјски, а веома интересантан и иначе, привешћу га целога.

Ево га.

⁷ Правила прав. цркве. I. Стр. 95.

⁸ Правила прав. цркве II. Стр. 64—65.

⁹ Нисам га могао наћи у Митрополитској Архиви нашој.

ЛИСТАК.

Белешке из црквено-школског и просветног живота.

У Митрополији Карловачкој.

(Његова Светост). Са радошћу можемо јавити, да је Његова Светост, патријарх наш Георгије, слава нека је Господу, потпуно оздравио и опоравио се, те ће, ако Бог да, после Ђурђев Дана и у Будимпешту путовати.

(Избор пароха) За пароха у Манђелосу изабран је и потврђен јереј Лазар Ранковић, досадањи администратор у Малим Радишцима.

(За администратора парохије) у Сусеку постављен је јереј Милан Лукић, протопрезвитератски помоћник у Митровици.

(Др. Александар Миша Данкуц). Досадањи практични лечник у Панчеву, г. др. Александар Миша Данкуц, постао је личним лечником Његове Светости преузвишенога господина патријарха *Георгија*. Г. дру Данкуцу биће поверена и катедра хигијене на Православном Српском Богословском Училишту нашем, а биће богословски и гимназијски лечник.

(† Тома Т. Суша.) У Земунској болници преминуо је, после дугог боловања, свршени богослов Тома Т. Суша у 25. години свога живота. Покојник беше родом из Врепца у Лици. Вредан и даровит беше он, али га љута сиротиња, и у њојзи патња, до непроболне болести доведе. Да му сачувамо спомен и у „Сиону“, донећемо једну његову радњу, што ју је као богослов IV. године написао. Лака му земља и вечан спомен!

У Русији.

(Један крај духовоборачке епопеје). Прослављена духовоборачка епопеја, у којој су играли тако громку улогу гроф Л. Н. Толсти и његове присталице изгледа да ће се завршити грозним шкандалом. Руски духовборци, на име, на Кавказу збуњени Толстовским идејама и не желећи признавати никаквих државних закона, нити каквих обвеза спрема државе, по напутку толстојеваца решише се иселити из „варварске“ (као што је они радо називају) Русије у слободне земље Америке и Канадска управа, желећи ма како поунити своје негостопримљиве и хладне латњаве пустаре, дала им је знатан комад земље. Духоборци упућивани самим гр. Толстим и руковођени новим Мојсејима, у лицу једног од синова Толстога и разних других толстојеваца, као што је кнез Хилков и др., одоше у Америку као у нову обећању земљу. Али како су се горко разочарали, када увидише, да су те дароване им земље неплодне као пустиње, те да ни кромпир не може да узре. После плодног Кавказа осетише се сада овде духовборци горе него робијаша на Сахалину. Међу тим Мојсеји, који су их довели у ту обећану земљу, разбегосе се и несрећни духовборци почеше гинути, од глади и зиме. К томе још и Канадска управа није им даровала апсолутну слободу већ је тражила од њих да морају испуњавати неки грађанске обвезе, као што су регистрација бракова, рођења, смрти, признање права властитости и т. д. Тада се духовборци коначно убедише, да су их Мојсеји, који их доведоше у Канаду, само збунили и — разорили ради пропаганде својих идеја. Сада се они обраћају с молбом целом цивилизованом свету, да им ма где даде какав други угао, где би се могли населити! Но где постоји такав угао земље, у ком

би могуће било, остајући цивилизованим, не испуњавати никаквих обвеза пред државном управом? Истина, такав угао постоји, али му је име — Утопија. Никакви Мојсеји толстовског типа неће одвести тамо свога „избраног“ стада.

(„Церк. Вјестник.“)

(Статистика школа у Русији). Последња статистика школа износи, да Русија броји 37.046 министарских народних школа са 84.121 учитељем и 2.650.058 ђака. У другим ресорима било је 41.653 школе са 70.907 учитеља и 1.476.124 ђака. По томе једна школа долази на 237 кв. кил. и 1.7 хиљ. душа. Један ученик народне школе долази на 20 мушких, а једна ученица на 60 женских душа, сразмерно један ђак на 30 душа. За школу способне деце има 10%; али само половина мушких, а $\frac{1}{6}$ женске деце полазе школу. Од суме, која се на народно образовање троши даје држава 20%, остало дају поједини сталежи, градови и друштва. Градских школа има свега 10% целог броја, мада поседи градски сачињавају 12% целокупног поседа. Градови, на шта више и сам Петроград дају само 7% вога буџета. У прошлом веку народно је обраћавање очевидно напредовало. До 1832 год нема скоро никаквих података, него у тој години било је свега 1.203 школе са 62.846 ђака. Фактички напродак дотира се од владавине Александра II. Тако је год. 1864 било свега 3.182 школе са 134.014 ђака, а год. 1872 било је већ 20.085 школа са 790.350 ђака.

Разне белешке.

(Како беше посећен Рим у току јубиларне године). По статистичким подацима за прву половину јубиларне године дошло беше у Рим хаџија, у децембру 5600; у јануару 7.470, у фебруару 19.425, у марту 19.375, у априлу 51.361, у мају 100.000, у јуну 21.397 — дакле свега око 225.000 хаџија, који са свију страна дођоше у тај град да би поклонивши се „папучи најсветијег оца“ добили опроштење грехова, а за то опет од своје стране принели „Петров динар.“ Ако претпоставимо, да је толико хаџија и у другој половини године било, тада би број њихов изнео око пола милиона глава. Колико су пак они уложили у папеку благајну, то је тајна папског државног благајника.

(Рационализам на западу). На много места на западу појавио се рационализам са неочекиваном смелашћу. Та смелост показала се и тиме што се дрзнуло посумњати и у такова факта хришћанске историје, каква су Рођење Христово, личност Христа, Васкрсење и т. д. Орган рационалиста у

Француској „Radikal“ износи у једном од својих бројева, како је празник Рождества Христовога повидљив из култа богиње Митре, а његова установа вели он, носи на себи печат очевидне клерикалне глупости. Спорови о рођењу Христовом у штали или пећини немају смисла, јер је карактеристично, да су сви легендарни религиозни проји имали у свом животу неких веза са пећинама. У једној такој пећини јавио се Арханђел Михаил и познатом Мухамеду. Да је Христос постојао нема зато ни једног ваљаног доказа. Јеванђеоска историја — по речима А. Харнака — одбацује се као неистинита. Ово је јасан доказ, до каквог је степена неморалности дошло друштво на западу!

Читуља.

† Милутин Булић

окр. протопрезвитер Северински и парох
Ново-Сељански.

Дана 14. априла о. г. преминуо је у Господу окруживи протопрезвитер Северински и парох Ново-Сељански *Милутин Булић* у 68 години живота, а у 44 години свога свештениковања. Рођен 1833., а рукоположен 1857. Покојник беше примеран свештеник, добар старешина и врли родољуб. У тестаменту свом завештао је трима црквама, у којима је парохом био, свакој по 200 к., а основао је и фонд за средњошколску стипендију од 1200 к., које ће уживати најбоље Српче Северенског протопрезвитерата. Укоп покојников био је гласан доказ поштовања и љубави што ју је уживао у својој околини. На уопцу чинодејствовали су под началством окр. протопрезвитера Беловарског г. Јована Штековића и ових девет свештеника: гг. Басарић, парох Велико-Трешњевачки; Грубић адм. Мимиклеушки; Јуришић, парох Грђевачки; Лишчић Северински; Соларић Новопољански; Теодоровић Велико-Барнски; Херак Миле Писанички; Херак Јован Болчански и Милутиновић сист. парох. помоћник Беловарски. У цркви се је дирљивим речима, које из другарског срца потицаху, опростио са врлим покојником окр. протопрезвитер г. Ј. Штековић, а над отвореним гробом учитељ Новосељански г. Јефта Марковић, који је кроз плач изнио скуценој пастви шта све у пароху своје губи. Нека је врлом покојнику лака земља и вјчна паматъ!

† Јереј Константин Лучић

Парох Сусечки.

Преминуо је у Господу дана 15 априла о. г. ударен капљом у Черевичу, где се покојник тога дана бавио. Мртви остаци његови пренесени су у Сусек, а дана 17 априла после подне опојани и сахрањени под началством окр. протопрезвитера Карловачког уз чинодејствовање осморице браће свештеника, а уз усрдно и многобројно учешће ожалашћених парохијана и осталих пријатеља. Са врлим покојником, који се у млађе године своје јављао и на књижевном пољу, а био је реван и проповедник, опростио се у цркви при опелу окр. протопрезвитер, парох Черевички г. Георгије Максимовић и над гробом учитељ Сусечки г. Јован Цвејић. Рођен 1857, рукоположен 1865, а одликован црвеним појасом 1882.

Лака му земља и вјчна паматъ!

Јавна захвала.

Смрт милог и непрежаљеног нам пријатеља и земљака, свршеног богослова *Тома Суше*, у Земуну, 16. (29.) априла о. г. даје нам повода да изречемо овим своју најтоплију захвалност: високопречасном г. *Јефтимију Вукадиновићу*, пречасној г. г. *Сави Теодоровићу*, *Душану Марковићу* и *Радославу Грујићу*, који покојника драговољно опојаше и испратише до гроба; а г. *Р. Грујић* се и врло ганутљивом и лијепом бесједом у цркви с њим опрости и тугу нашу ублажи.

Велику захвалност дугујемо и изречемо честитом грађанину земунском г. *Кости Јовановићу*, за хришћанску утјеху покојнику за живота, као и за велико заузимање и материјалне жртве око сахране. Исто тако хвала *црквеној општини земунској* с председником г. *Петром Петровићем*, која драговољно прими на себе већи дио погребних трошкова.

Хвала на заузимању и припомоћи благородној обитељи г. *Велка Петровића*, као и гђи *Еуфимији Марковићки*.

Хвала г. г. *учитељима* и *учитељицама* основних школа, која са школском дјецом присуствоваху сахрани, као и свима грађанима, који морално и материјално доприносише, да се што достојније и љепше сахране смртни остаци драгог нам покојника.

Свима милосрдним срцима хвала, свима нека милостиви Отац небески награди дјело милости тјелесне, које учинише мртвом нашем брату.

У Карловцима, 19. априла (2. маја) 1901.

Богослови

из горњо-карловачке епархије

ЗВАНИЧНИ ОГЛАСИ.

Бр. К. 705/146 ex 1901.

СТЕЧАЈ. 25 1—3

Расписује се стечај на упражњено место еистемиз. парох. помоћника у Жабљу, са платом IV. разреда. Рок стечају истиче 29. маја (11. јуна) 1891. год.

Из седнице епарх. конзисторије бачке држане у Новом Саду 17. (30.) априла 1901.

Председништво.

Бр. К. 852/147 ex 1901.

СТЕЧАЈ. 26 1—3

Расписује се стечај на упражњено место пароха у Ст. Футогу са платом I. разреда. Рок стечају истиче 29. мају (11. јуна) 1901. год.

Из седнице епарх. конзисторије бачке држане у Новом Саду 17. (30.) априла 1901.

Председништво.

Бр. 3 ex 1901. М. Ш. О. 3—3 23.

СТЕЧАЈ.

Месни Школски Одбор српске православне црквене општине будимске расписује овим стечај на упражњено место учитеља.

Са овим местом скопчана су следећа годишња берива:

I. Редовна берива:

Плата	1200	круна
Накнада за башту	40	„
За парстосе из заклада	18	„

Осам метери тврди сечени дрва
Стан у нарави.

II. Ванредна берива.

За сада поскупнина 240 круна

За повторну школу док иста постоји 120 „

Осим тога: у колико би учитељ од црквене скупштине за перовођу

изабран био 240 „

Дужности су учитеља децу прописно обучавати; при сваком богослужењу појати; као и децу у црквеном појују поучавати.

Вешти појци доброга гласа имају првенство; а желити би било, да су вешти у ноталном пјенију друге поучавати.

Лична пријава служи за препоруку.

Рок стечаја траје шест недеља, рачунајући од првог уврштења стечаја у „Срп. Сиону.“

Компетенти нека своје ваљано снабдевене молбенице потписаном председништву овога Одбора (Budapest I. ker. Döbrentei utca 4. szám) у одређеном року поднесу.

Из седнице месног Школског Одбора држане у Будиму, 26. фебруара (11/Ш.) 1901. год.

Даринка Прерадовићева

привр. перовођа.

Протопрезвитер

Велимир Недељковић
председник.

ДРУГИ ОГЛАСИ

СТЕВА ПИСАРЕВИЋ

искључиво свештеничког одеа кројач

Дунавска ул. бр. 20. НОВИ САД Дунавска ул. бр. 20.

Узимам особиту част, впреч. господи свештеницима правосл. српским, до знања ставити и препоручити им своју радњу и израду сваковрсних хаљина свештеничких по нај укуснијем кроју, и добром шаву, а такођер снабдео сам се добрим и правим штофовима: дубла, камгарна, алапина и листера. — Израђујем још камилавке од чохе и кадифе од којих имам увек у приправно-

сти зготовљених. — Нарочито наглашујем овде, да израђујем све ствари много јефтиније, него тек што би се исте израдиле примљене од посредника. Још ми је напоменути, да нисам никога опуномоћио да прима у моје име послове за моју радњу, као и то да сам послове и наруџбине непосредно примам од пошт. муштерија.

19 7-7

„Српски Сион“ излази сваке недеље на целом тађаку. Цена му је: За Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 8 круна, на по године 4 круне, а на четврт године 2 круне. За стране земље: на годину 10 круна. Из Србије прима претплатач књижара В. Валожића у Београду. Поједини бројеви 20 филира.

Претплата, огласи, стечајеви и рекламацје шаљу се Администрацији а остали рукописи уредништву „Српског Сиона“ у Карловце. За огласе, објаве и стечајеви плаћа се 12 филира од једног реда ситних слова. — Неплаћена писма се не примају. — Рукописи се не враћају.

Штампа: Српске Манастирске Штампарије у Ср. Карловцима. 1901. — 258.